

Sygn. akt: I C 42/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 lutego 2017 r.

Sąd Rejonowy w Gorlicach I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSR Magdalena Penar
Protokolant: st.	sekr. sądowy Piotr Kamiński

po rozpoznaniu w dniu 21 lutego 2017 r. w Gorlicach

sprawy z powództwa H. J.

przeciwko Spółdzielczemu Zakładowi Usługowo - Produkcyjnemu w S.

o wydanie nieruchomości

I. nakazuje pozwanemu Spółdzielczemu Zakładowi Usługowo – Produkcyjnemu w S., aby wydał powódce H. J. nieruchomość położoną w miejscowości C. gmina S., stanowiącą działki:

1. (...), powstałą z podziału działki (...),
2. (...) powstałą z podziału działki (...),
3. (...), powstałą z podziału działki (...),
4. (...), powstałą z podziału działki (...),
5. (...) powstałą z podziału działki (...),
6. (...) powstałą z podziału działki (...),
7. (...), powstałą z podziału działki (...),
8. (...), powstałą z podziału działki (...),
9. (...), powstałą z podziału działki (...),
10. (...), powstałą z podziału działki (...),
11. (...) powstałą z podziału działki (...),
12. (...) powstałą z podziału działki (...),
13. (...), powstałą z podziału działki (...),

14. (...) powstała z podziału działki (...),
15. (...) powstała z podziału działki (...),
16. (...), powstała z podziału działki (...),
17. (...), powstała z podziału działki (...),
18. (...) powstała z podziału działki (...),
19. (...), powstała z podziału działki (...),
20. (...), powstała z podziału działki (...),
21. (...) powstała z podziału działki (...),
22. (...) powstała z podziału działki (...),
23. (...) powstała z podziału działki (...) –

wszystkie podziały zgodnie z mapą uzupełniającą synchronizacji działek, sporządzoną przez geodetę uprawnionego J. S., wpisaną do zasobu geodezyjnego i kartograficznego Starosty (...) pod nr. P. (...).(…)

II. zasądza od pozwanego Spółdzielczego Zakładu Usługowo – Produkcyjnego w S. na rzecz powódki H. J. kwotę 3 735 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

SSR Magdalena Penar

sygn. akt I C 42/16

UZASADNIENIE

Powódka H. J. w pozwie skierowanym przeciwko Spółdzielczemu Zakładowi Usługowo Produkcyjnemu w S. domagała się nakazania wydania jej nieruchomości położonej w miejscowości C. gmina S., stanowiącą działki:

1. (...), powstała z podziału działki (...),
2. (...), powstała z podziału działki (...),
3. (...), powstała z podziału działki (...),
4. (...) powstała z podziału działki (...),
5. (...) powstała z podziału działki (...),
6. (...), powstała z podziału działki (...),
7. (...), powstała z podziału działki (...),
8. (...), powstała z podziału działki (...),
9. (...) powstała z podziału działki (...),
10. (...), powstała z podziału działki (...),
11. (...) powstała z podziału działki (...),

12. (...), powstała z podziału działki (...),
13. (...) powstała z podziału działki (...),
14. (...) powstała z podziału działki (...),
15. (...) powstała z podziału działki (...),
16. (...) powstała z podziału działki (...),
17. (...) powstała z podziału działki (...),
18. (...), powstała z podziału działki (...),
19. (...), powstała z podziału działki (...),
20. (...) powstała z podziału działki (...),
21. (...), powstała z podziału działki (...),
22. (...) powstała z podziału działki (...),
23. (...) powstała z podziału działki (...).

Uzasadniając swoje żądanie wskazała, iż jej poprzednik prawny W. B. był właścicielem nieruchomości położonych w miejscowości C. obj. (...)(...), a ona na mocy postanowienia Sądu Rejonowego w Gorlicach z dnia 22.04.2013 r. nabyła po nim spadek w całości. Twierdziła, że odniesieniu do wsi C. nigdy nie zostało wydane orzeczenie pozbawiające właścicieli nieruchomości własności i jako spadkobierczyni W. B. jest właścicielką gruntów wskazanych w żądaniu pozwu. Wskazała, że pozwanemu będącemu władającym tą nieruchomością ujawnionym w ewidencji gruntów nie przysługuje skuteczne uprawnienie do władania jej nieruchomością. Jako podstawę prawną swojego roszczenia wskazała art. 222 § 1 k.c.

Pozwany Spółdzielczy Zakład Usługowo Produkcyjny w S. wniósł o oddalenie powództwa.

Zarzucił, że powódka posługuje się w pozwie numeracją działek ew. oznaczonych w projekcie operatu ewidencyjnego, któremu odmówiono aktualizacji. Twierdził, że dokumenty przedłożone przez powódkę nie mają większej wartości dowodowej i nie mogą potwierdzić jej roszczeń, gdyż postanowienie spadkowe nie precyzuje z jakich nieruchomości składa się gospodarstwo rolne położone w miejscowości C., które odziedziczyła, a (...) utraciły moc prawną. Podał, że na przestrzeni lat co najmniej od 1978 r. posiada nieruchomości objęte żądaniem pozwu i z posiadaniem tym związane są domniemania określone w art. 339 k.c., art. 340 k.c., art. 345 k.c. i art. 7 k.c. W związku z tym powołując się na art. 10 ustawy z dnia 28.07.1990 r. zmieniającej kodeks cywilny, która weszła w życie z dniem 1.10.1990 r. oraz uchylenie art. 177 k.c., twierdził, iż z dniem 1.10.2005 r. nabył własność spornej nieruchomości przez zasiedzenie.

Powódka H. J. w piśmie procesowym dnia 5.09.2016 r. wniosła o nieuwzględnienie zgłoszonego przez pozwanego zarzutu zasiedzenia. Zarzuciła, że pozwany błędnie twierdzi powołując się na przepisy dotyczące zasiedzenia, że nieruchomość stanowiła własność Skarbu Państwa, bowiem należała do W. B., a po jego śmierci do powódki. Niezależnie od tego twierdziła, że nie minął okres posiadania wystarczający do stwierdzenia nabycia własności przez zasiedzenie, z uwagi na okoliczności w jakich jej poprzednik prawny został pozbawiony spornych nieruchomości oraz fakt obowiązywania w Polsce ustroju komunistycznego, który deklarował prymat własności państwowej nad prywatną, co uniemożliwiało realne, prawne działania zmierzające do realizacji roszczeń. W związku z tym twierdziła, że doprowadziło do zawieszenia biegu zasiedzenia co najmniej do 30.12.1989 r. tj. do czasu upadku komunizmu i zmiany obowiązującej konstytucji. Wskazała, że możliwości takie należy oceniać względem osób pochodzenia lemковского, objętych akcją przesiedleńczą na tereny byłego ZSRR i na Ziemię Zachodnie, których dotyczyły przepisy dekretu z

dnia 5 września 1947 r. o przejściu na własność Państwa mienia pozostałego po osobach przesiedlonych do Z.S.R.R. (Dz. U. Nr 59, poz. 318) oraz dekretu z dnia 27 lipca 1949 r. o przejściu na własność Państwa nie pozostających w faktycznym władaniu właścicieli nieruchomości ziemskich, położonych w niektórych powiatach województwa białostockiego, lubelskiego, rzeszowskiego i krakowskiego (Dz. U. Nr 46, poz. 339) i powszechnej praktyki stosowania prawa względem nich. Zarzuciła, że także po zmianie ustroju w Polsce na demokratyczne państwo prawa w latach 90 – tych XX wieku, organy administracji publicznej nie zmieniły powszechnej praktyki stosowania prawa w zakresie rozpatrywania starań osób uprawnionych o zwrot utraconych nieruchomości, a nastąpiło to dopiero po wyroku NSA z dnia 29.11.1999 r. w sprawie IV SA 1632/97 oraz wyroku NSA z dnia 1.10. 2001 r. w sprawie akt IV SA 835/01, stwierdzających nieważność decyzji o przejściu na własność orzeczeń o przejściu na własność mienia w oparciu o wskazane wyżej dekrety, co skutkowało dokonywaniem zwrotu nieruchomości na rzecz poprzednich właścicieli nieruchomości lub ich następców prawnych. Twierdziła w związku z tym, że przed 1989 r. jej roszczenie o zwrot nieruchomości z uwagi na powszechną praktykę stosowania prawa przez organy administracji oraz sądy, czego przykładem jest wyrok SN z dnia 16.10.1952 r. PiP 1953/nr 5-6/s.821, w realiach ustroju komunistycznego nie miałyby szans na powodzenie.

Sąd ustalił, co następuje:

Przedmiotem sporu jest nieruchomości położona w miejscowości C., gmina S., oznaczona jako działki:

1. (...) odpowiadająca pgr (...), powstała z podziału działki (...),
2. (...) powstała z podziału działki (...),
3. (...) odpowiadająca (...) powstała z podziału działki (...),
4. (...), odpowiadająca pgr (...) i (...), powstała z podziału działki (...),
5. (...), odpowiadająca pgr (...) i części pgr (...), powstała z podziału działki (...),
6. (...) odpowiadająca pgr (...), powstała z podziału działki (...),
7. (...), odpowiadająca pgr (...), powstała z podziału działki (...),
8. (...), odpowiadająca pgr (...), powstała z podziału działki (...),
9. (...), odpowiadająca pgr (...), powstała z podziału działki (...),
10. (...), odpowiadająca pgr (...), powstała z podziału działki (...),
11. (...), odpowiadająca pgr (...) i pb 83, powstała z podziału działki (...),
12. (...) odpowiadająca pgr (...), powstała z podziału działki (...),
13. (...), odpowiadająca pgr (...), (...), (...), powstała z podziału działki (...),
14. (...), odpowiadająca pgr (...), powstała z podziału działki (...),
15. (...), odpowiadająca pgr (...), powstała z podziału działki (...),
16. (...), odpowiadająca pgr (...), powstała z podziału działki (...),
17. (...) odpowiadająca pgr (...), powstała z podziału działki (...),
18. (...), odpowiadająca pgr (...), (...), powstała z podziału działki (...),

19. (...), odpowiadająca pgr (...), powstała z podziału działki (...),
20. (...), odpowiadająca pgr (...), (...), (...) i (...), powstała z podziału działki (...),
21. (...), odpowiadająca pgr (...), powstała z podziału działki (...),
22. (...), odpowiadająca pgr (...), (...) i (...), powstała z podziału działki (...),
23. (...) odpowiadająca pgr (...) i (...), powstała z podziału działki (...).

/dowód: odpis z (...) 37 k.8-14, mapa uzupełniająca synchronizacji działek k.20/

W (...) (...) gminy katastralnej C. jako właściciel między innymi (...)i pgr (...), (...) (...), (...) ujawniony jest W. B..

/dowód: odpis z (...) 37 k.8-14/

Postanowieniem z dnia 22.04.2013 r. wydanym w sprawie (...) Sąd Rejonowy w Gorlicach stwierdził, że pozostawiony na terenie Rzeczypospolitej Polskiej spadek po W. B. zmarłym dnia 2.05.1993 r. w D., ostatnio stale tam zamieszkałym, na podstawie ustawy wraz z wchodzącym w skład spadku gospodarstwem rolnym położonym w miejscowości C. nabyła w całości córka H. J..

/dowód: postanowienie w sprawie I Ns 69/12 k. 15/

Po zakończeniu II wojny światowej część (...) została przesiedlona na tereny ówczesnego ZSRR. Wśród nich był między innymi W. B.. Pozostała część mieszkańców tej wsi przesiedlona została w 1947 r. na ziemię zachodnie. Odnośnie gruntów należących do osób, które zostały wysiedlone w latach 40 – tych XX wieku ze wsi C. nie zostały wydane orzeczenia o ich przejęciu na rzecz Skarbu Państwa na podstawie dekretu z dnia 5 września 1947 r. o przejściu na własność Państwa mienia pozostałego po osobach przesiedlonych do Z.S.R.R. (Dz. U. Nr 59, poz. 318) oraz dekretu z dnia 27 lipca 1949 r. o przejściu na własność Państwa nie pozostających w faktycznym władaniu właścicieli nieruchomości ziemskich, położonych w niektórych powiatach województwa białostockiego, lubelskiego, rzeszowskiego i krakowskiego (Dz. U. Nr 46, poz. 339).

Pomimo braku takich orzeczeń majątek osób przesiedlonych z miejscowości C. został przejęty przez Państwo i rozdysponowany na rzecz różnych podmiotów. Tak też stało się z gruntami jakie posiadał tam W. B..

/dowód: zeznania św. S. K. (1) protokół rozprawy z 1.12.2016 r. 00:25:32-01:11:30, zeznania św. S. H. protokół rozprawy z 1.12.2016 r. 01:11:30-01:58:37, zeznania św. W. H. protokół rozprawy z 21.02.2017 r. 00:03:34-00:20:07, zeznania prezesa pozwanego R. S. protokół rozprawy z 21.02.2017 r. 00:27:34-00:45:49/

Od chwili przejścia przez Skarb Państwa działki ew.(...)znajdowały się w posiadaniu Państwowego Gospodarstwa Rolnego w D., zaś działka ew. (...) – w zasobie Państwowego Funduszu Ziemi. Grunty te decyzją Ministra Rolnictwa z dnia 10.10.1978 r. przekazane zostały w zarząd i nieodpłatne użytkowanie Spółdzielni Kółek Rolniczych w S. (ich protokolarne przejęcie nastąpiło na wiosnę 1979 r.). Spółdzielnia Kółek Rolniczych w S. przekształciła się w Spółdzielcze Gospodarstwo Rolne w S., a od 1987 r. w Spółdzielczy Zakład Usługowo Produkcyjny w S., które od momentu przekazania do chwili obecnej władają gruntami, stanowiącymi przedmiot sporu, prowadząc tam wypas owiec oraz wykonując prace porządkowe.

/dowód: wypis z rejestru gruntów k.16-18, opinia geodezyjna z 24.12.2016 r. k.107, zeznania św. W. H. protokół rozprawy z 21.02.2017 r. 00:03:34-00:20:07, zeznania prezesa pozwanego R. S. protokół rozprawy z 21.02.2017 r. 00:27:34-00:45:49/

Minister Rolnictwa w piśmie dnia 21.08.1956 r. skierowanym do Przewodniczących Prezydiów Wojewódzkich Rad Narodowych między innymi w K. i R. stwierdził, odnosząc się do wątpliwości dotyczących zwrotu nieruchomości osobom przesiedlonym, które powróciły do dotychczasowych miejsc zamieszkania, że nie mogą ulec zwrotowi nieruchomości przekazane na cele realizacji narodowych planów gospodarczych, na rzecz PGR lub spółdzielni produkcyjnej.

/dowód: pismo Ministra Rolnictwa z 21.08.1956 r. k.70/

Osoby pochodzenia lemkowski od lat 50 - tych XX wieku występowały do różnych organów ówczesnych władz, domagając się zwrotu zabranych im nieruchomości, zarówno gruntów leśnych, jak i rolnych. Były to jednak próby nieskuteczne, gdyż organy państwowe konsekwentnie twierdziły, że zwrot nieruchomości nie jest możliwy. Kiedy zaś mieszkańcy Z. należący do tej społeczności w latach 70 – tych XX wieku pojechali do W., chcąc przedstawić swoje stanowisko w stolicy, po powrocie funkcjonariusze ówczesnej milicji grozili im, mówiąc, że wrócą skąd przyjechali, sugerując w ten sposób możliwości powtórzenia przesiedlenia.

Wojewoda (...) w latach 80 - tych ubiegłego wieku odmawiał wszczęcia postępowań w sprawach wszczynanych przez osoby narodowości lemkowej o stwierdzenie nieważności orzeczeń Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w G., na podstawie których Państwo przejmowało nieruchomości osób przesiedlonych. Odwołania od tych decyzji były utrzymywane w mocy przez Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej. W decyzjach Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej stwierdzano, że są one ostateczne i brak było w nich pouczeń o możliwości poddania ich kontroli przez istniejący już wówczas Naczelny Sąd Administracyjny.

Jako pierwszy korzystne dla siebie decyzje i wyroki uzyskał S. H., w przypadku którego Wojewoda (...) decyzją z dnia 12.06.2000 r. stwierdził nieważność orzeczenia Prezydium Powiatowej Rady Narodowej o przejęciu gruntów w K.. Decyzja ta została utrzymana w mocy decyzją Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 12.02.2001 r., zaś skarga Lasów Państwowych na tą decyzję została oddalona przez Naczelny Sąd Administracyjny wyrokiem z dnia 1.10.2001 r. Wiadomość o takim rozstrzygnięciu sprawy S. H. była powszechnie znana wśród osób pochodzenia lemkowego. W związku z tym kolejne osoby składały podobne wnioski i uzyskiwały korzystne dla siebie rozstrzygnięcia, zarówno przed organami administracji, jak i przed sądami administracyjnymi i sądami powszechnymi.

/dowód: pismo do MSW z 16.08.1956 r., odpowiedzi Prezydium Powiatowej Rady Narodowej z 29.12.1956 r., 29.08.1956 r., 25.03.1957 r., 15.02.1972 r., skarga do Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej z 1.02.1957 r., 27.02.1965 r., odpowiedź Lasów Państwowych z 16.02.1959 r., 4.08.1965 r., 28.06.1968 r., 28.06.1968 r., odpowiedź Ministerstwa Rolnictwa, odpowiedź Wojewódzkiego Biura Geodezji i (...) z 16.06.1981 r., decyzje Wojewody (...) odmawiające wszczęcia postępowań w sprawie stwierdzenia nieważności, decyzje Ministra Rolnictwa po rozpatrzeniu odwołań od decyzji Wojewody, decyzja Ministra Rolnictwa z 12.02.2001 r., wyrok NSA 1.10.2001 r., k. 70, zeznania św. P. K. protokół rozprawy z 1.12.2016 r. 00:04:36-00:25:23, zeznania św. S. K. (1) protokół rozprawy z 1.12.2016 r. 00:25:32-01:11:30, zeznania św. S. H. protokół rozprawy z 1.12.2016 r. 01:11:30-01:58:37, zeznania św. W. S. protokół rozprawy z 1.12.2016 r. 01:58:37-02:12:04, zeznania św. W. H. protokół rozprawy z 21.02.2017 r. 00:03:34-00:20:07/

Pierwszą osobą, która odzyskała od Spółdzielczego Zakładu Usługowo Produkcyjnego w S. grunty położone na terenie miejscowości C. – D. był pod koniec lat 90 – tych XX wieku P. S.. Kolejne zwroty nastąpiły po 2000 r. w oparciu o wyroki sądowe lub wpisy do ksiąg wieczystych na podstawie orzeczeń spadkowych i wprowadzenia zmian w ewidencji gruntów.

/dowód: zeznania prezesa pozwanego R. S. protokół rozprawy z 21.02.2017 r. 00:27:34-00:45:49/

Decyzją z dnia 27.07.2015 r. Starosta (...) odmówił uwzględnienia wniosku H. J. odnośnie aktualizacji operatu ewidencyjnego, polegającego na zmianie oznaczenia działek ew.

1. (...) na działki (...),

2. (...) na działki (...),
3. (...) na działki (...),
4. (...)na działki (...),
5. (...) na działki (...),
6. (...) działki (...),
7. (...)działki (...),
8. (...) na działki (...),
9. (...) na działki (...)

oraz wpisania właściciela działek (...) i współwłaściciela w 2/3 części działek (...), uznając iż wykazanie przez nią, że jest następcą prawnym W. B. figurującego jako właściciel nieruchomości obj. (...) (...) i współwłaściciel działek obj. (...) (...) gminy katastralnej C., nie dowodzi, że ma interes prawny w inicjowaniu postępowania w przedmiocie wprowadzenia zmian w ewidencji. Decyzja ta została utrzymana w mocy decyzją (...) Wojewódzkiego Inspektora Nadzoru Geodezyjnego i Kartograficznego z dnia 26.10.2015 r.

/dowód: decyzja z 27.07.2015 r. k.71-73, skarga z 26.11.2015 r. k.77-82, odpowiedź na skargę k.83,84, decyzja z 26.10.2015 r. k.85-90/

Powyższe sąd ustalił na podstawie dokumentów powołanych w opisie stanu faktycznego, których pochodzenie i autentyczność nie budziły wątpliwości i nie były kwestionowane przez strony. Dokumenty te posłużyły między innymi do ustaleń w zakresie praktyki stosowania prawa dotyczącej zwrotu nieruchomości zabranych ludności pochodzenia łemkowskiego. W pełni należało podzielić zeznania św. P. K., św. S. K. (2), św. S. H., św. W. S., św. W. H., które nie budzą zastrzeżeń i zasługują na wiarę. Świadkowie ci opisali swoje doświadczenia związane z realizacją własnych roszczeń dotyczących zwrotu nieruchomości, a także stosunek władz PRL do osób pochodzenia łemkowskiego. Jako wiarygodne i przekonujące ocenić należało również zeznania prezesa pozwanego R. S., który w oparciu o dostępne mu dokumenty oraz własne spostrzeżenia przedstawił kiedy i na jakiej podstawie posiadanie spornych nieruchomości uzyskała spółdzielnia, w jaki sposób były one użytkowane oraz kiedy pojawiły się pierwsze roszczenia skierowane do pozwanego odnośnie nieruchomości położonych w miejscowości C. – D..

Sąd zważył co następuje:

Powództwo jest uzasadnione.

Zgodnie z art. 222 § 1 k.c. właściciel może żądać od osoby, która włada jego rzeczą, aby rzecz została mu wydana.

W odniesieniu do działek stanowiących przedmiot sporu tj. działek (...) powódka H. J. wykazała, iż jest właścicielką tych nieruchomości, co potwierdzają:

1. odpis z (...) (...) gminy katastralnej C., który jakkolwiek z dniem 1.01.1989 r. utracił moc prawną na mocy § 5 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14.07.1986 r. w sprawie prowadzenia ksiąg wieczystych założonych przed dniem 1.01.1947 r. oraz utraty mocy prawnej niektórych takich ksiąg (Dz. U. Nr 28, poz. 141), jednakże zachował nadal znaczenie dokumentu (§ 6 ust. 1),
2. prawomocne postanowienie Sądu Rejonowego w Gorlicach z dnia 22.04.2013 r., sygn. (...) o stwierdzeniu nabycia spadku po W. B..

Brak jest podstaw do uznania, że prawo własności tej nieruchomości przysługiwało Skarbowi Państwa. Jak wynika z poczynionych w sprawie ustaleń w stosunku do gruntów należących do osób, które zostały wysiedlone w latach 40 – tych XX wieku ze wsi C. nie zostały wydane orzeczenia o ich przejęciu na rzecz Skarbu Państwa.

Zgodnie z art. 1 ust. 1 dekretu z dnia 5.09.1947 r. o przejęciu na własność Państwa mienia pozostałego po osobach przesiedlonych do Z.S.R.R. (Dz. U. Nr 59, poz. 318 ze zm.) wszelkie mienie ruchome i nieruchome osób przesiedlonych do ZSRR pozostałe na obszarze Państwa Polskiego przechodzi z mocy samego prawa z chwilą przesiedlenia tych osób na własność Państwa bez odszkodowania, przy czym zgodnie z art. 3 ust. 1 tego dekretu przejście mienia na własność Państwa i datę przejęcia określały w drodze orzeczenia okręgowe urzędy likwidacyjne, a w stosunku do nieruchomości ziemskich – powiatowe władze administracji ogólnej. Do chwili uchylenia mocy wiążącej tych przepisów (nastąpiło to z dniem 4.11.1971 r. zgodnie z art. 18 ust. 3 ustawy z dnia 26.10.1971 r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych - Dz. U. Nr 27, poz. 250 ze zm.) zawierały one stosowaną niejednokrotnie konstrukcję postanawiającą o nabyciu z mocy prawa, lecz połączoną z wydaniem aktu administracyjnego stwierdzającego nabycie. Tak więc jakkolwiek zgodnie z art. 1 ust. 1 dekretu z dnia 5.09.1947 r. nabycie własności przez Państwo następowało z mocy prawa, tym niemniej orzeczenie o jakim mowa w art. 3 ust. 3 stanowiło akt niezbędny, bez którego istnienia, sąd rozpoznający sprawę o wydanie nieruchomości nie jest władny sam ustalać, że Skarb Państwa uzyskał własność w trybie art. 1 ust. 1 dekretu. Zważywszy na epizodyczny charakter przepisów tego dekretu nie ma uzasadnionej podstawy, aby uznać, że jego uchylenie zmieniło stan prawny i przyznało sądom powszechnym kompetencję do orzekania o przejęciu nieruchomości na rzecz Państwa (por. stanowisko SN w analogicznych sytuacjach wyrażone w orzeczeniach z 9.10.2007 r., III CZP 46/07, OSNC 2008/3/30, z 27.08.2008 r., II CSK 105/08, LEX 465879).

W związku z tym, mimo ustalenia, iż W. B. figurujący w (...) 37 jako właściciel nieruchomości został przesiedlony do ZSRR, Skarbu Państwa nie można taktować jako właściciela należących do niego nieruchomości.

Pozwany Spółdzielczy Zakład Usługowo – Produkcyjny w S. nie wykazał, by przysługiwało mu skuteczne wobec powódki uprawnienie do władania jej nieruchomościami. Nieskuteczny okazał się zgłoszony przez pozwanego zarzut nabycia własności spornych gruntów przez zasiedzenie.

Do nabycia nieruchomości przez zasiedzenie konieczne jest, aby władający nieruchomością był jej posiadaczem samoistnym oraz aby posiadanie trwało przez czas określony w ustawie. Zgodnie z aktualnie obowiązującym art. 172 k.c. w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 28.07.1990 r. o zmianie ustawy – kodeks cywilny (Dz. U. Nr 55, poz. 321) z mocą obowiązującą od dnia 1.10.1990 r. okres ten wynosił w przypadku objęcia posiadania w dobrej wierze 20 lat, zaś w złej wierze 30 lat. Do zasiedzenia, które nastąpiło natomiast przed 1.10.1990 r. będą miały zastosowanie okresy posiadania przewidziane w art. 172 w poprzednim brzmieniu - czyli 10 letnie dla posiadania w dobrej wierze i 20 letnie dla posiadania w złej wierze.

Jak wynika z poczynionych w sprawie ustaleń od wiosny 1979 r. Spółdzielnia Kółek Rolniczych w S., mająca osobowość prawną zgodnie z obowiązującym wówczas art. 8 ustawy z dnia 17.02.1961 r. o spółdzielniach i ich związkach - Dz. U. Nr 12, poz. 61 ze zm. (po uchyleniu tej ustawy kwestię tą regulował w analogiczny sposób art. 11 ustawy z dnia 16.09.1982 r. Prawo spółdzielcze – tekst jedn. Dz. U. z 2016 poz. 21), uzyskała posiadanie spornego gruntu. W kolejnych latach posiadanie to było wykonywane przez Spółdzielcze Gospodarstwo Rolne w S., a od 1987 r. przez pozwanego.

Było to posiadanie samoistne, na co wskazuje nie tylko domniemanie wynikające z art. 339 k.c., ale także sposób wykonywania władztwa tj. korzystanie z nieruchomości we własnym imieniu i dla siebie, z wyłączeniem innych osób. Także rodzaj podejmowanych w stosunku do tej nieruchomości czynności uzewnętrznił w sposób pewny wolę władania tą nieruchomością przez Spółdzielnię Kółek Rolniczych w S. i jej następców prawnych. Okoliczność ta ma istotne znaczenie, bowiem nawet wówczas, gdy posiadacz wie, że włada rzeczą cudzą, ale chce się utrzymać w posiadaniu i czyni to w taki sposób, jakby był właścicielem, zyskuje przymiot samoistnego posiadacza (tak SN w orzeczeniu z 28.02.2002 r., III CKN 891/00, LEX 54474). Nie mają natomiast znaczenia dla oceny charakteru tego posiadania okoliczności uzyskania władania nieruchomością tj. że nastąpiło to w wyniku decyzji organu administracyjnego. Zgodnie bowiem z art. 336 k.c. o posiadaniu i jego postaci decyduje wyłącznie sposób władania rzeczą. Tak więc

okolicznościom uzyskania posiadania ustawodawca nie przypisał znaczenia normatywnego dla oceny posiadania i jego samoistności (tak SN w orzeczeniach z 14.02.2006 r., II CSK 86/05, LEX 192036, z 26.10.2007 r., III CZP 30/07, OSNC 2008/5/43, z 21.11.2008 r., V CSK 269/08, LEX 48472).

Okoliczności te mają natomiast znaczenie dla oceny, czy uzyskanie posiadania nastąpiło w dobrej, czy w złej wierze. Art. 7 k.c. wprowadza domniemanie dobrej wiary, tym niemniej zostało ono w niniejszej sprawie obalone. Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 6.12.1991 r., III CZP 108/91 (OSNCP 1992/4/48), której nadał moc zasady prawnej przychylił się do tzw. tradycyjnego rozumienia dobrej wiary, zgodnie z którym w dobrej wierze jest posiadacz, który pozostaje w błędnym, ale usprawiedliwionym okolicznościami przeświadczeniu, że przysługuje mu prawo własności. Dobrą wiarę posiadacza wyłącza jego wiedza o rzeczywistym stanie prawnym oraz jego niedbalstwo. Pozostaje zatem w złej wierze osoba, która przy dołożeniu należytej staranności mogła się dowiedzieć, że nie jest właścicielem nieruchomości, tj. tak jak Spółdzielnia Kółek Rolniczych w S., skoro przekazujący jej posiadanie Skarb Państwa nie legitymował się prawem własności do spornej nieruchomości.

Tak więc licząc 30 letni okres nieprzerwanego posiadania samoistnego spornej nieruchomości przez pozwanego i jego poprzedników prawych co najmniej od 31.12.1979 r. do nabycia własności spornej nieruchomości w wyniku zasiedzenia mogłoby dojść w dniu 31.12.2009 r.

W stanie faktycznym sprawy uznać jednak należy, iż doszło do zawieszenia biegu zasiedzenia zgodnie z art. 121 pkt. 4 k.c. w zw. z art. 175 k.c., bowiem W. B. poprzednik prawny powódki znajdował się w warunkach siły wyższej, skutkującej brakiem rozpoczęcia biegu zasiedzenia.

Siła wyższa rozumiana jest nie tylko jako kataklizmy, działania wojenne, ale także jako brak możliwości efektywnego dochodzenia przez właściciela swoich praw, zwłaszcza dotyczących zwrotu przedmiotu własności. Brak takiej możliwości może wynikać z uwarunkowań faktycznych, a nie tylko prawnych. Siła wyższa zaistnieje nawet mimo tego, że w tym okresie działały sądy lub inne organy właściwe do rozpoznania sprawy. Należy bowiem brać pod uwagę to, czy powszechna praktyka stosowania obowiązujących wówczas przepisów obiektywnie biorąc stwarzała realne szanse uzyskania korzystnego dla uprawnionego rozstrzygnięcia, z uwzględnieniem jego sytuacji osobistej lub przynależności do określonej grupy. Nie ma znaczenia dla oznaczenia chwili ustania przeszkody będącej siłą wyższą czas, w którym osoba ta podjęła stosowne działania. Istotne jest, to kiedy powszechne oddziaływanie przeszkody ustało i osoba ta mogła podjąć taki działanie. Chodzi przy tym o faktyczne, a nie prawne pozbawienie prawa do sądu, przy ocenie którego należy mieć na uwadze powszechną praktykę stosowania przepisów prawa, a zwłaszcza to, czy stwarzała ona realne szanse na uzyskanie korzystnego dla uprawnionego rozstrzygnięcia (tak SN w orzeczeniach z 26.10.2007 r., III CZP 30/07, OSNC 2008/5/43, z 11.12.2013 r., IV CSK 184/13, Legalis 819298, z 15.04.2015 r., III CZP 82/14, OSNC 2015/11/126, z 27.11.2015 r., I CSK 963/14, Legalis 1522459). Przy ocenie realności szans należy brać przy tym pod uwagę przynależność danej osoby do określonej grupy społecznej, o ile przynależność taka rzutowała na możliwości skutecznego dochodzenia swych praw (tak SN w orzeczeniach z 15.04.2015 r., III CZP 82/14, OSNC 2015/11/126, z 30.10.2008 r., II CSK 241/08, OSNC 2010/2/11).

Jak wynika z poczynionych w sprawie ustaleń W. B. należał do osób narodowości łemkowskiej. Członkowie tej społeczności dotknięci byli po wojnie akcją przesiedleńczą na ziemi byłego ZSRR i na Ziemi Zachodnie w ramach (...). Grupa ta nie mogła swobodnie korzystać ze swoich praw, w tym dochodzić skutecznie zwrotu zabranego im mienia przez cały okres PRL. Zachodziła więc wobec W. B. siła wyższa. S. tego nie zmienił fakt wprowadzenia w 1980 r. sądownictwa administracyjnego, gdyż w tych latach nie było realnych szans na to, by w ramach takiego postępowania osoby narodowości łemkowskiej mogły skutecznie dochodzić swoich praw, podważając rozstrzygnięcia, na podstawie których odbierano im grunty. Świadczą o tym decyzje wydawane przez Ministra Rolnictwa, który utrzymywał w mocy decyzje Wojewody (...) odmawiające wszczęcia postępowania w sprawie stwierdzenia nieważności orzeczeń Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w G., nie pouczając nawet o możliwości złożenia skargi do istniejącego już wówczas Naczelnego Sądu Administracyjnego. W przypadku nieruchomości położonych w miejscowości C. nie zostały nawet wydane orzeczenia o ich przejęciu na rzecz Skarbu Państwa na podstawie dekretu z dnia 5 września 1947 r. o przejściu na własność Państwa mienia pozostającego po osobach przesiedlonych do Z.S.R.R.

oraz dekretu z dnia 27 lipca 1949 r. o przejęciu na własność Państwa nie pozostających w faktycznym władaniu właścicieli nieruchomości ziemskich, położonych w niektórych powiatach województwa białostockiego, lubelskiego, rzeszowskiego i krakowskiego.

Sytuacja uległa zmianie dopiero w 1989 r., kiedy z dniem 30.12.1989 r. zmieniono obowiązującą ówczasnie konstytucję (Dz. U. Nr 75, poz. 444), wprowadzając do jej tekstu zasadę demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, a także zagwarantowano konstytucyjną ochronę własności i dziedziczenia, jak też zrezygnowano z umacniania własności społecznej jako głównej podstawy siły gospodarczej kraju i pomyślności narodu. Ta zmiana pozwoliła na skuteczne stawianie przez organami państwa i sądami argumentów służących ochronie prawa własności. Wcześniej bowiem wyraźnie preferowana była własność państwowa, o czym świadczy brzmienie art. 5 i 12 konstytucji PRL, które stwierdzały między innymi, że umacniana jest własność społeczna jako główna podstawa siły gospodarczej kraju i pomyślności narodu oraz że mienie ogólnonarodowe, szczególnie lasy państwowe, podlegają szczególnej trosce i opiece państwa. Także obowiązujący wówczas kodeks cywilny wyraźnie preferował własność państwową, nakazując by przepisy prawa cywilnego były tłumaczone i stosowane zgodnie z zasadami ustroju i celami PRL (art. 4 k.c.), zaś przy tłumaczeniu i stosowaniu kodeksu należało mieć na względzie, że własność społeczna jest podstawą ustroju PRL (art. 129 k.c.).

Tak więc stan siły wyższej w przedmiotowej sprawie trwał do 30.12.1989 r., kiedy to doszło do normatywnych zmian ustrojowych poprzez wprowadzenie zasady demokratycznego państwa prawnego oraz zagwarantowanie ochrony własności i dziedziczenia. Od tego momentu można było bowiem realnie uzyskać prawną ochronę żądań dotyczących zwrotu nieruchomości zabranych przez państwo osobom pochodzenia łemkowskiego.

Tak więc początek biegu zasiedzenia należy liczyć od tej daty, co biorąc pod uwagę złą wiarę posiadacza, powoduje, że nie upłynął jeszcze 30 letni termin zasiedzenia.

Mając na uwadze powyższe orzeczono jak w pkt. I wyroku na podstawie powołanych przepisów.

O kosztach procesu poniesionych przez powódkę orzeczono na zasadzie art. 98 § 1 k.p.c. Na koszty te złożyły się: opłata od pozwu 550 zł., koszty zastępstwa prawnego wraz z opłatą skarbową od pełnomocnictwa 1 217 zł., koszty sporządzenia mapy do celów prawnych przez geodetę J. S. 1 968 zł.). Wszystkie te koszty uznać należało niezbędne do celowego dochodzenia praw, bowiem bez sporządzenia mapy z projektem podziału działek ew. (...) powódka nie mogłaby wykazać zasadności swojego roszczenia.

SSR Magdalena Penar